שיעור

לעילוי נשמת ר' אבי פיאמנטה ע"ה

# "כי טוב זמרה אלהינו"

## קיצור מהלך השיעור

בערב שבת שעברה נלקח מאתנו במפתיע ידיד אהוב, איש חי, שמח ומשמח – **ר' אבי פיאמנטה ע"ה** – שהנעים בזמירותיו בפה ובכלי. בין הפטירה בשכונת קראון־הייטס בניו־יורק ללוויה, שהסתיימה בהר הזיתים, התעצמנו עם **דמותו המאירה**. הרב, עמו היה אבי בקשר קרוב שנים רבות, העביר שיעור מתוך התבוננות בעבודתו בקדש. השיעור קושר, על יסוד דברי הזהר הקדוש, בין **עבודת הזמרה** הנפלאה **לשלבי הגאולה** – בנין בית המקדש, קיבוץ גלויות ותחית המתים. השיעור פותח ומסיים ב**תחית המתים**, שהיא **הרפואה האמתית היחידה לשברון הלב** של הקרובים והידידים על הפטירה – "הקיצו ורננו שוכני עפר!". יצוין שלשיעור היה עוד פרק גדול, המעמיק בדברי הזהר על תחית המתים בכל פרשת חיי שרה, שלא נדפס כאן לקוצר הזמן והיריעה, ואי"ה יישלח כשעריכתו תושלם (אפשר לבקשו בדוא"ל itiel@pnimi.org.il).

### רפואת שברון הלב – תחית המתים

הזהר הקדוש, בסוף פרשת חיי שרה[א], מביא את הפסוק "הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם"[ב] ואומר "דא תחית המתים". כתוב[ג] ש"שבורי לב" הם אלו ששבורים על מיתת קרוב משפחה, ולפי הזהר עיקר הרפואה שלהם הוא רק שיראו את אותו קרוב קם לתחיה, נשמה בתוך גוף, וחי חיים נצחיים. על התחיה הזו נאמר הפסוק "הרֹפֵא לשבורי לב ומחבש לעצבותם".

מובא בספרים הקדושים[ד] ש"**הרֹפֵא לשבורי לב**" ר"ת **הלל**. הביטוי רומז לדעת הלל, שסבור שעיקר עבודת ה' הוא עבודה בפועל. אמנם מצוה בלי כוונה ותפלה בלי כוונה הן לא שלמות, "כגוף בלי נשמה"[ה], אבל בכל אופן "המעשה הוא

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. י' תמוז פ"ה – הקלטה.

א זהר ח"א קלד, א.

ב תהלים קמז, ג.

ג זהר ח"א קלט, א.

ד ישמח ישראל וישב אות נ.

ה מאמר חקור דין (לרמ"ע) ח"ג פי"ד. וראה עד"ז חסד לאברהם מעין ד נהר יח.

העיקר"[ו]. כתוב[ז] שאצל בית שמאי העיקר הוא המחשבה ואצל בית הלל העיקר הוא המעשה בפועל. הרבי תמיד לִמד אותנו ש"המעשה הוא העיקר", כדעת בית הלל.

מראשי התבות **הלל** בפסוק שהזהר מפרש על תחית המתים משמע שתחית המתים תלויה במעשים הטובים שלנו. דווקא בזכות המעשים בפועל ממש זוכים לתחית המתים[ח], וממילא לרפואת ה"שבורי לב" ולתיקון של "עצבותם", שלפי הפירוש הזה היינו העצבות שבאה יחד עם שברון־הלב על פטירת הקרוב.

איפה כתוב "הרֹפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם"? בתחלת פרק קמז, שאומרים כל בקר בפסוקי דזמרה[ט]. כתוב[י] שבתחלה כל התהלים היו **קמז** פרקים, כחיי יעקב אבינו, עליו כתוב ש"לא מת"[יא] — הוא כבר עכשיו חי חיים נצחיים. גם עכשיו, כשיש לנו חלוקה ל־**קנ** פרקים בתהלים[יב], פרק **קמז** קובע ברכה לעצמו, ורומז על התכלית, סיום התהלים, הכח לזכות לחיים נצחיים.

> כתוב שאצל בית שמאי העיקר הוא המחשבה ואצל בית הלל העיקר הוא המעשה בפועל. הרבי תמיד לִמד אותנו ש"המעשה הוא העיקר", כדעת בית הלל

## "כי טוב זמרה אלהינו"

איך פותח הפרק? "הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְּהִלָּה". הפסוק הבא הוא "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם הוי' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס". אחר כך בא הפסוק שלנו, "הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם". הכל מתחיל מהלל — "הללויה" — וההמשך של "הללויה" כאן, גולת הכותרת, הוא "כי טוב זמרה אלהינו".

בחסידות מדייקים שלא כתוב כאן 'לאלהינו', אף שלכאורה הזמרה היא לה', ולא שהיא ה' בעצמו. לאור זאת אדמו"ר הזקן מדייק ומסביר בסידור[יג] את הסוד של הזמרה. הוא מביא דוגמה מנגן מזמר שמשמח חתן וכלה, כמו אבי ע"ה, שהפליא לשמח ולהרקיד בחתונות — כולל בחתונות אצלנו במשפחה — בשמחה יהודית־חסידית טהורה. איך הוא מסביר? הנגן־המזמר, ה"זמרה" בפסוק, ממשיך מפנימיות עתיק ממש להתגלות באמא — שכל האור והשמחה והתענוג יתגלו בתוך אמא עצמה, שהיא המכונה כאן בשם "אלהינו" ("אלהינו" כמו "אלהים חיים"[יד], כינוי של אמא עילאה, כמו בפסוק היחוד "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[טו]). מהו ה"טוב" בפסוק? שם ה־**טוב** השייך לדעת[טז], שממשיך מעתיקא להתגלות באמא באמצעות הפעולה של "זמרה" — הזֶמֶר של אותו אחד שמזמר ומשמח את העולם. בזמרה שלו הוא ממשיך מ"מקור התענוג" — זהו הביטוי של אדמו"ר הזקן. "מקור התענוג" הוא פנימיות עתיק

---

ו תקו"ז תקון ס (צג, ב); תקון ע (קלג, ב). ראה אבות פ"א מי"ז.

ז ראה לקו"ש חלק ו עמ' 70 ואילך; בית האוצר (ענגיל) מערכת א כלל כז ומערכת ב כלל ב; לאור ההלכה (זוין) מאמר "לשיטות בית שמאי ובית הלל".

ח כמבואר בריבוי דרושים החל מתו"א עג, ב (וראה באריכות בד"ה "להבין ענין תחית המתים" תשמ"ט, בנסמן בו ובביאורי הרב עליו).

ט ויש לומר שכל פסוקי דזמרה נקראים על שם הפרק הזה, שפותח "הללויה כי טוב **זמרה** אלהינו", כדלקמן בפנים.

י ילקו"ש תהלים רמז תרפה.

יא תענית ב, א.

יב **קן** פרקי תהלים הם סוד השכינה, כמאמר "איזהו חסיד? המתחסד עם קונו, עם קן דיליה, ליחדא קוב"ה ושכינתיה בתחתונים" (עפ"י הקדמת תקו"ז א, ב), "ואני תפלה" (תהלים קט, ד) של דוד, נעים זמרות ישראל.

יג סידור עם דא"ח ד"ה "הללויה כי טוב זמרה" (נח, ד).

יד זהר ח"ב סח, ב.

טו דברים ו, ד. וראה שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ה (וזהר ח"ג רסג, א) שארבע המלים "הוי' אלהינו הוי' אחד" הן כנגד י־ה־ו־ה, וממילא "אלהינו" בבינה.

טז ראה שעה"כ דרושי ק"ש ח; פע"ח שער הק"ש פכ"ה; קהלת יעקב ערך 'טובה'.

(לעומת תענוג סתם, שהוא ז"ת דעתיק), והמזמר ממשיך אותו לתוך "אלהינו", שה"אלהינו" בעצמו הוא־הוא הזמרה, ה"זמרה" מתגלה בתוך "אלהינו". על זה כתוב "הללויה כי טוב זמרה אלהינו".

ההמשך הוא "כי נעים נאוה תהלה". יש פה זוג ידוע של טוב ונעים, שרומז לפסוק הידוע "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד"[יז]. חז"ל אומרים[יח] שהאחים כאן, "טוב" ו"נעים", הם משה ואהרן. משה נקרא "טוב", "ותרא אֹתו כי טוב הוא"[יט], ו"נעים" הוא אהרן, אהרן הוא סוד הנעם העליון. פרק צ בתהלים, "תפלה למשה", מתחיל עם משה ומסיים "ויהי נעם א־דני אלהינו עלינו"[כ]. מהו "נעם"? מסבירים שבדיוק הדבר הזה — התענוג שמתגלה בתוך אמא, בתוך "אלהינו". בהרבה מקומות בחסידות, במאמרים ושיחות[כא], כשכתובה המלה "נעם" כתוב בסוגריים — כך הרבי מתרגם — שנעם הוא געשמאק. זהו הגעשמאק האמתי של חסיד, שהוא זוכה להתגלות הנעם העליון, התענוג, עד למקור התענוג ממש, בתוך ההשגה, ההבנה והכרה שלו (פנימיות אמא). בכל אופן, דורשים ש"נעים"

> ה' בונה את בית המקדש לאחר החורבן, שמעיקרא היה "סותר על מנת לבנות" יותר טוב. חורבן הבית הוא בדיוק כמו מיתה על מנת לחיות חיים יותר טובים – הרבה־הרבה, אין־סוף, באין־ערוך, יותר טובים – לחיות חיים נצחיים

יז תהלים קלג, א.
יח הוריות יב, א; תנחומא שמות כז.
יט שמות ב, ב.
כ תהלים צ, יז.
כא ראה ד"ה "וספרתם לכם" (ל"ג בעומר) תשי"א ס"ד; שיחת ט"ו תמוז תשי"ז ס"ה; י"א שבט תשי"ח סי"ט. ועוד.

הוא אהרן כי היחס בין משה ואהרן הוא חכמה ובינה, אבא ואמא[כב]. הנעם לא מתגלה באבא, אלא דווקא באמא, בעוד עצם הטוב נמצא באבא[כג]. בכל אופן, הכל נמשך על ידי הזמרה של אותו אחד שמזמר ומשמח את החתן והכלה.

דוד המלך גם נקרא על שם נעם — "נעים זמִרות ישראל"[כד]. זו ההמשכה מאמא עילאה, מאהרן, להתגלות במלכות[כה]. ביתר פירוט, כתוב[כו] שזו הבינה של המלך, הנעם של המלכות, שהוא סוד העולם הבא[כז] — הנעם של העולם הבא, שבא לאחר תחית המתים.

אם כן, זהו הפסוק הראשון כאן, "הללויה כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה".

## שלבי הגאולה

אחר כך הפרק עובר מיד לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו — "בונה ירושלִם הוי' נדחי ישראל יכנס". מוסבר[כח] ש"בונה ירושלִם הוי'" לא מתייחס רק לעיר ירושלים אלא בעיקר לבית המקדש. לפי פשט הפסוק הזה, לפי סדר הפסוק, קודם ה' בונה את ירושלים — כלומר, בונה את המקדש. ה' בונה את בית המקדש לאחר החורבן, שמעיקרא היה "סותר על מנת לבנות"[כט] יותר טוב[ל] (שהרי 'אז גוט איז גוט איז בעסער ניט בעסער?!', 'אם הטוב הוא טוב, יותר טוב הוא לא יותר טוב?!'). חורבן הבית הוא בדיוק כמו מיתה על מנת לחיות חיים יותר טובים — הרבה־הרבה,

כב עמק המלך שי"א פי"ד; רמ"ע מפאנו מאמר "שבתות ה'" ח"ו; מגלה עמוקות פרשת בהעלתך.
כג אכן, **נעים** עולה י"פ **טוב** – שלמות התפשטות והתגלות הטוב הגנוז באבא באור אמא, וד"ל.
כד שמואל־ב כג, א.
כה זהר חדש (מרגליות) פרשת תרומה מאמר "ב' טפי מרגליות" (מב, א).
כו וראה הוספות לליקוטי הקדמות (טולידאנו) ח"א מאמר "הסביבון" (עמ' קי).
כז תו"א יתרו עג, ב.
כח מדרש בראשית רבתי, ויצא נג; מכילתא דרשב"י טו, טז.
כט שבת לא, ב.
ל ראה לקו"ש חכ"ט שיחה לפרשת דברים־חזון ס"ה.

אין־סוף, באין־ערוך, יותר טובים — לחיות חיים נצחיים. ככה ה' הוא "בונה ירושלִם". אחר כך, לפי סדר הפסוק, "נדחי ישראל יכנס". זהו באמת הפשט שכתוב בזהר[לא], ומעין זה גם בירושלמי[לב], שקודם "בונה ירושלִם הוי'" ואחר כך "נדחי ישראל יכנס". אבל בבבלי כתוב "אימתי 'בונה ירושלים ה'? כאשר 'נדחי ישראל יכנס'"[לג], ומשמע ש"נדחי ישראל יכנס" קורה קודם[לד]. זו מחלוקת ידועה מה קודם, קיבוץ גלויות או בנין המקדש. הרמב"ם פוסק[לה], כמו הירושלמי והזהר, שבנין בית המקדש קודם לקיבוץ גלויות.

> כולם ממשיכים את ה' אלינו, גם בתפלות ובתחנונים וגם בלימוד התורה שלהם, כמו שכתוב בתניא שקריאה בתורה היא כמו בן קטן שקורא לאביו, לא יכול לחיות רגע בלעדיו

ברמב"ם בנין המקדש הוא השלב השלישי של משיח (בו הוא הופך מ"בחזקת שהוא משיח" ל"משיח ודאי"[לו]) וקיבוץ גלויות הוא השלב הרביעי שלו. בהקבלת חמשת השלבים שמונה הרמב"ם לנרנח"י של מלך המשיח[לז], בנין המקדש הוא השלב שכנגד הנשמה וקיבוץ גלויות השלב שכנגד החיה. אחר כך מתקיים "כי אז אהפֹּך אל עמים שפה ברורה לקרֹא כֻלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד"[לח] — זהו השלב החמישי, שאו שהוא פעולת ה'[לט], או פעולת המשיח[מ], או פעולת ה' כפי שמתלבש "עצמות בגוף"[מא] במשיח[מב]. מה בא אחרי בנין המקדש וקיבוץ גלויות? תחית המתים. לכן הפסוק הבא — "הרֹפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם" — הוא תחית המתים לפי הזהר.

## תחית המתים ותיקון עולם

אם כן, יש כאן את הנשמה של המשיח, "בונה ירושלים הוי'", החיה של המשיח, "נדחי ישראל יכנס", והיחידה — שנקראת "מאד" בפסוק הידוע של חמש עליות המשיח "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"[מג] — שהיא או "לעבדו שכם אחד" של כל באי עולם או תחית המתים. כנראה שניהם הולכים ביחד, יש קשר בין תיקון כל העולם ותחית המתים. מה הקשר?

תחית המתים בקבלה[מד] היא להחיות את כל **רפח** הניצוצין שנפלו, נשברו, מתו ונקברו עוד בטרם היה עולם, "והארץ היתה תהו ובהו"[מה], "**ז**" מלכין קדמאין דמיתו"[מו]. איפה מפוזרים הניצוצות הללו? בכל אומות העולם, בכל העולם כולו. אז מהי תחית המתים? שכולם, כל האנושות, יחזרו ויתעוררו: "כי אז אהפֹּך אל עמים שפה ברורה" — כולם ידברו בלשון הקדש; "לקרֹא כֻלם בשם הוי'" — כולם ממשיכים את ה' אלינו, גם בתפלות ובתחנונים וגם בלימוד התורה שלהם, כמו שכתוב בתניא[מז] שקריאה בתורה היא כמו בן קטן שקורא לאביו, לא יכול לחיות רגע בלעדיו; ואז "לעבדו שכם אחד".

אם כן, עצם הפעולה של קירוב כל האומות —

---

לא ח"א קלד, א (וראה ניצוצי זהר אות ד); קלט, א.
לב מעשר שני פ"ה ה"ב – עיי"ש.
לג ברכות מט, א.
לד ודוק גם בתנחומא נח יא.
לה הלכות מלכים ומלחמות פי"א ה"א.
לו שם ה"ד.
לז **מלכות ישראל** ח"א מאמר "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ" הערה כט; **תיקון המדינה** פי"ב הערה יז. נתבאר באריכות בהתוועדות ל"ג בעומר תשס"ח.
לח צפניה ג, ט.
לט כגרסה המלאה ברמב"ם.
מ כגרסת הרמב"ם הנדפס בשל הצנזורה.
מא ראה שיחת אחש"פ תש"י, וביאורה באריכות ב**לב לדעת** מאמר "וצדיק יסוד עולם".
מב וראה באריכות התוועדות ל"ג בעומר תשס"ח.
מג ישעיה נב, יג.
מד וראה באריכות בסידור עם דא"ח כאן.
מה בראשית א, ב.
מו ראה ע"ח שער הכללים פרקים א־ב; לקו"ת (האריז"ל) ס"ו וישלח. ובכ"מ.
מז תניא פל"ז.

"טוב" ו"נעים" הם שני אחים, "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". גם אצלנו, ה"שבורי לב", יש לכוון לשני האחים האהובים, יוסי ואבי, שזכו ביחד לזמר כמה וכמה פעמים בנוכחות הרבי

## הזמרה – מפתח הגאולה

שוב, זהו כאן סדר הפסוקים. הכל מתחיל מ"טוב זמרה אלהינו", מאותו אחד שמזמר וממשיך את מקור התענוג לתוך "אלהינו", וכאשר הוא ממשיך את מקור התענוג כך ש"אלהינו" בעצמו יזמר, זהו כבר המפתח של הגאולה, ההתחלה של התגלות ה' אחד, "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"[נ]. כמו שרש"י מביא על פסוק היחוד, שעכשיו ה' הוא רק האלקים שלנו, "הוי' אלהינו", אבל התכל'ס והאמונה – תכלית האמונה – שנגיע ל"הוי' אחד", "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". מתי? כשיתקיים "כי אז אהפֹּך אל עמים", ועוד יותר כשנגיע לשלב השני של הגאולה, תחית המתים, שהרבי תמיד אחל שיהיה יחד עם משיח עצמו (כלומה, שנגיע מיד לתקופה השניה־הנסית של ימות המשיח, בלי ה"עולם כמנהגו נוהג"[נא] שמתחוללת אחרי קיבוץ גלויות – היא כבר בסוד תחית המתים. כל שכן תחית המתים כפשוטה, שבאה במה שהרבי מכנה תמיד[מח] התקופה השניה של ימות המשיח, התקופה הנסית. עיקר הנס בתקופה הזו הוא לא 'סתם' נס כמו קריעת ים סוף, אלא נס הרבה־הרבה יותר גדול מזה, תחית המתים, לחיות לעד חיים נצחיים[מט].

של התקופה הראשונה), כשנגיע לחיים הנצחיים, שבהם הרבי ברך את כל הדור שלנו[נב].

אם כבר אמרנו ש"טוב" ו"נעים" הם שני אחים, "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". גם אצלנו, ה"שבורי לב", יש לכוון לשני האחים האהובים, יוסי ואבי, שזכו ביחד לזמר כמה וכמה פעמים בנוכחות הרבי, "כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה". הרבי אמר שצריך להביא את הגאולה "ברוב שירה וזמרה"[נג], ואנחנו יודעים כמה אבי היה מסור ולהוט לעניני גאולה ומשיח.

יש פה גם תופעה ידועה, שאנחנו מסבירים תמיד[נד] לפי סיפור על רבי שלמה מקרלין[נה], שיש שני "כי" בתוך הפסוק. הוא היה אומר – ותלמידיו הסבירו אחריו – שכל הפרנסה בקדושה של היהודי, בגשמיות וברוחניות, באה מאותם פסוקים בהם כתובה פעמיים המלה "כי". באידיש "כי" פירושו פרה. אנחנו יוצאים מהשבת האחרונה שקראנו על פרה, פרה אדומה, שהסוד שלה הוא תחית המתים[נו]. אז יש פה בפסוק שתי פרות אדומות – "כי טוב זמרה אלהינו כי נאוה תהלה".

ה' יתברך יעזור ויברך אותנו שנזכה לכל השלבים כאן, של "בונה ירושלִם הוי'" ו"נדחי ישראל יכנס" ואז העיקר הוא "הרֹפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם".

---

מח ראה לדוגמא לקו"ש חכ"ד שיחה א לפרשת בחקתי (ובפרט בסעיף ט ואילך); אג"ק חי"ח אגרת ו'תקיז; מאמר ד"ה "רבי אומר" תשד"מ בסופו (התוועדויות תשד"מ ח"ג עמ' 1632); ובכ"מ.

מט וראה באריכות גם בשיעור ג' תמוז השתא, נדפס לעיל בחוברת.

נ זכריה יד, ט.

נא הלכות מלכים פי"ב ה"א (כדעת שמואל בברכות לד, ב).

נב ראה התוועדות י"ג מנ"א תש"נ, ובכ"ד.

נג המלים האחרונות ששמעו מהרבי בד"ך אד"ר תשנ"ב. ראה לדוגמה שיעור כ"ב תמוז (נדפס בגליון עקב) תשע"ט (אמונה ובטחון 25).

נד ראה לדוגמה שיעור כ"ב תמוז (נדפס בגליון עקב) תשע"ט (אמונה ובטחון 25).

נה שמע שלמה ח"ב אות לא.

נו ורמז עמוק: כל הפסוק "**הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם**" עולה 1860, ג"פ **כתר**, סוד "שלשה כתרים הם" (אבות פ"ד מי"ג) – כנגד **ג** רישין שבכתר (ראה **סוד ה' ליראיו** נספח לש"א) – שדווקא על ידם זוכים לתחית המתים (שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, סוד הכתר), שהיא־היא "כתר שם טוב עולה על גביהן [על ידי כולם]" (כאשר ה"כתר שם טוב" של האדם, דשביק לכל חי, הוא־הוא עצם הלוז שלו, ממנה הוא קם לתחיה לחיי נצח).